

ชื่อวิทยานิพนธ์	ภูมิปัญญาพื้นบ้านหัตถกรรมจักสานตำบลจากมุงหลังคากับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ 2 บ้านวัดบางโปรง ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ		
ผู้วิจัย	นางสาวปรัชญาณี รัชญาดี	ปีการศึกษา	2546
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขา	สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ผู้ควบคุม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ดร.ปรีดี โชติช่วง 2. ดร.ชนิษฐา สุริยพร 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพบุลย์ วงษ์ทองดี 		

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านหัตถกรรมจักสานตำบลจากมุงหลังคากับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ 2 บ้านวัดบางโปรง ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการจัดการป่าจาก และการใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชน ศึกษาการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านหัตถกรรมจักสานตำบลจากมุงหลังคามาใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านหัตถกรรมจักสานตำบลจากมุงหลังคามาใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กระบวนการวิจัยประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้ประกอบอาชีพเย็บจาก หมู่ 2 บ้านวัดบางโปรง ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 16 คน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน รวม 23 คน โดยมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์แนวลึก (In-depth Interview) รวมถึงได้ใช้ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มาประกอบก่อนที่จะสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของภูมิปัญญาด้านการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชนเกิดจากการเรียนรู้ที่จะจัดการรักษาป่าจาก บนพื้นฐานกระบวนการและวิธีการในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในเรื่องพื้นที่ป่าจากเริ่มลดลง เนื่องจากความเจริญด้านต่าง ๆ เข้ามาทำให้เกิดกิจกรรมหลายประการ เช่น การขยายตัวของชุมชน การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

การขยายถนน และบ้านจัดสรร ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวสู่ป่าจากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ชาวบ้านต้องมีวิธีการจัดการป่าจากเพื่อให้มีป่าจากคงอยู่ โดยมีวิธีการจัดการป่าจากเฉพาะป่าจากที่มีอยู่เดิม การจัดการป่าจากจึงเน้นดูแลรักษาและการบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป วิธีการจัดการทำให้เกิดความสมดุลกับระบบนิเวศและความสมดุลนี้ทำให้สามารถมีป่าจากไว้ตลอดไป โดยมีวิธีการจัดการ คือ การตัดแต่งใบ การตัดสาข การบำรุงรักษา การดูแลเรื่องศัตรูพืช และการปลูกป่าจากเพิ่มเติม

และผลการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า ชาวบ้านมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากป่าจากที่จะใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น คือ ต้นจาก มาใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีการถ่ายทอดองค์ความรู้กันมากกว่า 100 ปี และก่อให้เกิดภูมิปัญญาในการนำใบแก่ของต้นจากมาเย็บทำตับจากมุงหลังคา จัดเป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน เพราะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic needs) ได้แก่ ปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตคือ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อาหาร โดยเฉพาะเศรษฐกิจในชุมชนเป็นแบบผลิตเอง ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในครัวเรือน ที่มีประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต และอาชีพเย็บจากสามารถสร้างรายได้สุทธิต่อปีเฉลี่ย 12,000 บาท – 48,000 บาท ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชน ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 คือ ขั้นพอมีพอกิน เลี้ยงตัวเองได้ (Self-sufficiency) ขั้นต่อมาหรือทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 คือ ขั้นอยู่ดีกินดี ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองการซื้อขายผลผลิตของตนเอง แต่ชาวบ้านประสบปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่ม ขาดความรู้ในด้านการทำบัญชี การตลาด ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนแหล่งเงินทุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรงในการส่งเสริมอาชีพ เนื่องจากผู้ที่ทำอาชีพเย็บจากส่วนใหญ่จะอยู่เป็นผู้สูงอายุ และอยู่ในวัยกลางคน การถ่ายทอดภูมิปัญญาจึงจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ คือ ครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพเย็บจากเท่านั้น ขั้นที่ 3 ของทฤษฎีใหม่ คือ ขั้นมั่งมีศรีสุข การตลาดก็ยังคงพึ่งพาตลาดจากภายนอก และยังไม่มีการเชื่อมโยงการตลาดกับแหล่งทุนอื่นได้

ดังนั้น ภูมิปัญญาพื้นบ้านจัดเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมานานในอดีต ถึงแม้ว่าจะถูกละเลยไปบ้างในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าสังคมจะอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนนั้น การอนุรักษ์รักษาป่าด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านจะมีส่วนช่วยอย่างสำคัญ การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จะช่วยลดความเสี่ยงต่อการล่มสลายของครอบครัว ชุมชนโดยส่วนรวมในที่สุด และยังช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

หอสมุดสถาบันราชภัฏธนบุรี

- Thesis Title** : Folk Wisdom of Roof Wickerwork with Nipa Palm Leaves and Economic Development of Self-Reliant Communities: A Case Study of Moo 2 Ban Wat Bang Prong, Tambon Bang Prong, Muang District, Samut Prakarn Province
- Researcher** : Miss Prachyanee Dhanyadee, 2003 **Academic year**
- Degree** : Master of Social Science for Development
- Thesis Advisors** : 1. Dr.Preedee Shoteshoung
2. Dr.Kanitta Suriyaporn
3. Asst. Prof. Paiboon Wongthongdee

ABSTRACT

The purpose of the study on Folk Wisdom of Roof Wickerwork with Nipa Palm Leaves and Economic Development of Self – Reliant Communities: A Case Study of Moo 2 Ban Wat Bang Prong, Tambon Bang Prong, Muang District, Samut Prakarn Province, was to study the development of folk wisdom in managing and allocating resources the Nipa Palm forest; to specify the application of the folk wisdom of roof wickerwork with Nipa Palm leaves so as for economic development of self – reliant communities; and to identify the problems and the obstacles in applying the folk wisdom to the economic development.

This study is considered to be qualitative research, with the research process consisting of documentary data collection and in – depth interview with 16 samples of people who earn their living by sewing Nipa Palm leaves in Moo 2 Ban Wat Band Prong, Tamboon Bang Prong, Muang District, Samut Prakarn Province and 7 more samples of relevant people, or 23 samples altogether, as well as data collection from observation with participation and without participation before the study conclusion.

According to the findings, the development of the folk wisdom in managing and allocating resources the community Nipa Palm forest resulted from the experience to conserve the forest on the basis of processes and methods to solve the problem of the reduction of the forest area. The reduction was derived from various kinds of improvement which also brought in some

movements, like community expansion, factory settlement, road enlargement and real estate allotment, which tended to be expanded more and more into the forest. Therefore, the villagers had to find the way to maintain the forest area by nourishing the remaining forest and balancing the ecosystem of the forest through decorating, cutting, maintaining keeping, and more planting the forest away from its economics.

It was found that the villagers knew how to utilize local resources of Nipa Palm forest to solve the economic problems of the community. The Nipa Palm leave weaving skill has been passed from generation to generation for over 100 years, as a kind of wickerwork, which was done so as to respond to the basic needs of shelter, clothes, medicine and food. This self-sufficient economic system was for household use and everyday-life application. The villagers could earn around \$12,000 – 48,000 per year, on average, which corresponded to the first stage of the new economic theory, that is, self sufficiency. In the second stage, the one of good welfare, the villagers cooperated with one another in group for production so as to have power in bargaining the price of their own products; however, they also faced some problems, like the one in managing groups, bookkeeping and marketing, in spite of being professionally supported by Bang Prong Administration. This was because most of the workers were the elderly and the middle-aged with the limited round of transferring folk wisdom, namely only within the workers' family only. In the third stage of the new theory, that is, wealth, the market also depended on other factors without the connection with other financial sources.

As a result, the folk wisdom seemed to be one cultural dimension that could play a big role in development the community economy from the past, even though it was sometimes ignored during the past decades. At present, it is admitted that the society could exist only with Nipa Plam forest conversation by the folk wisdom, so as to decrease the risk of the collapses of families and the society in general and to help the community to become self – reliant.